

Ternengeri participacija

So hin e participacija savi keren o terne menuša?

O lav participacija pes achajol sar vareso so pes kerel jekhetanes, pre varesoste, ačhes pačavibnaha, paš varesavi buči savi keren butedera manuša jekhetane agoripnakere cjel'oha. Te vakereha pal o terne, akor jekhetanes lenca, lengere partijenca, grupenca (pro egzamplos terne organizaciji) **save keren peskere plani, rozhodņipena-rezultati thaj agorutne zorale opatreņja**, save čerinen lengero prostred'jos, dživipen andre leste, thaj buča save keren peskere aktivitenca. Importantnono, doležitono punktose ke kajsi jekhetaņi buči kaj pes del zoral'ipen oleske ko kerel e participacija, pašo o rezultati kale procesoske thaj del, lačharel pes leske e akceptacija ke zodpovednošća thaj zor leskero laveske kana pes kamel te kerel buča ko čeripen la kvalitake dživipnaske kala komunitake vaj cale niposke, savore manušenge.

E participacija ujol akor, kana o terno manuš zadživel o achal'ujipen kale zmisloske, kada procesos u džanel kaj hin mištes vareso te kerel vareso vaš peste thaj vaš avera manuša. Vašoda hin lačhes kaj o phureder manuša (e themi, o štatos o inštituciji thaj o organizaciji) te keren nadaravipno, bezpečnono than, kaj šaj o terne manuša sikl'on kale procesoske, u te keren joj vaj na keren participacija sar pes oda sikavel pro lačhariben lengere dživipnaske. Kada than pes šaj defininel pro egzamplos - prikkladoste sar o foroskero than e sikh'ard'i-škola vaj varesavi biphandl'i vachteskeri (kana hi len volnos) aktivita.

E participacija hin jekh khatar o bejzutnono-zakladnono principoskere kotora bučate le terne manušenca thaj lakere agoripnaskere dikhade visledka.

SOSKE AČHEL E TERNENGERI PARTICIPACIJA IMPORTANTNONO, DOLEŽITONO?

O terne manuša peskera participacijaha buchlaren peskere džañibnaskere, bučakere kotora u dochuden kompetenciji save len mušinen te el pro lačo lačhariben kala lumate-svetoste, savo dživas. (pro egzamplos te džanel te vezetinel, te ačhel šeralo, te džanel te kerel o rezultatos, te el len pačiv-disciplina, kaj lenge o manuša te pačan, kaj te džanen te phageren o rosņipena, problemura). U thaj dochuden erzipen ko jekhetaņiben peskera grupaha, komunitaha, kaleha pes sikh'luven la socijalno zodpovednošćake. U pro agor ačhel e participacija zoralessar bučakero kotor la prevencijake, vašoda kaj učharel terne manušen podmjenkenca ko keriben gođaver thaj šukare bučakerenge vecenge andro lengero biphandlo vachtos. (kana hi len volnos)

E participacija andro formalnono politikane procesa

Kana o manuša varesave themate (pro egzamplos o komunita) kamen te dochuden čeripe-na la politicko situacijake pal dugeder vachtos, hino doležitono, kaj pes o terne manuša te zathoven andre kala formalnone politikane procesa (pro egzamplos andro avirikidipena-vol-bi) u avka šaj keren e participacija la politikake.

E participacija andro naformalnono procesa thaj aktivitenge

O terne manuša feder rado phiren pro ola naformalnone aktivita sar pro ola formalnone. O aktivizmos (kerne) kampaña thaj o protesta hine ajse klasickone, vaš lende pašedera aktivita, andre save pes o terne manuša zarakinen. O terne manuša pes rado zarakinen andro obč-janskone aktivita pro egzamplos hijabadune čalavibena dobrovol'nicstvos (keres buči jileha, vašoda kaj kames, na sal počimen lovenca). Vaš lačo demokratickono nipos, spoločnošća hin igen doležitono kaj pes te roden ajse maškarutne hrañica vaš kala naformalnone, numa thaj formalnone bučakere kotora- aktivita kaj te sikaven peskero god'averipen - nazoris u te vakeren sar kamen te dživen peskera themate. E participacija kerel lačhiben ko bučakere ko-toreskere služba, prilježitošća ko oda so peske mangan savore manušakere grupi. Od kaj hine o terne manuša zarakimen pre kajsi buči, kaj pes keren o rezultata procesenge, mušinel pes kale terne manušenge te džanel te achal'uvet, lengere kamibnenge, požjadavenge save len hine.

SAVE ANEL DOCHUDL'IPENA – BENEFITI E PARTICIPACIJA?

O benefiti prejkal o terne manuša

O terne manuša, šaj pal'ikeras la participijake bo chuden ola zručnošća, sikavibena, džañipena thaj o socijalnono kontakti, zoral'uvet the o erzipen thaj pačaviben andre korkore peste, merki-nel, chrañinel pre vođakero šukariben. O terno manuš šaj dochudel džañipena save šaj pajk lačharel lačhes andro peskero profesijonalno, bučakero thaj osobnostnono džživipen.

O benefiti save chuden o inštituciji thaj o organizácii

Kana keren kajso thaj podmjenka le terne manušenge o phuredera tah o organizaciji, o inštu-ticiji lačharen than pro feder achal'uvipen le ternen, keren oleha feder peskere programenge thaj službenge thaj ole donorengenge savendar šaj chuden pajk love. U šaj kala terne manuša keren buči vaš lengere aktivita, bučakere kotora, hin oda vaš lende igen lačo personalno manušakero potencijlos savo pre peste lel thaj vezetipen chul'ajipnaske la zodpovednošćaha.

O benefiti save chudel o nipos- e spoločnošća

E spoločnošća lačahrel lačhiben kana pes kerel federipen la kvalitatikake džživipnaste, efek-tivnono, lači koordinacijaha le službenge vaš o terne manuša, feder ačhaviben lenge sar členenge calo niposke, spoločnošćake, kerel pes ačhaviben ajsi inkuzivnono (jেকেহাণ্ডি-নাস্কের) zoral'ipnaske.

SAR PRO ODA – TERNE MANUŠA

Sikh'ard'ate, školate:

- skontaktin pes le sikh'ardo, školakero parlamentoha andre tiri sikh'ard'i, škola kaj pes te dodžanes save aktivita kerel u sar šaj thaj tu ke lende prithoves peskero vast, god'i, jilo,
- te tut hin varesave napada o federipen, vaj kames te lačharel varesavo bibachtl'ipen, problemos, de pes te šunel kale žjackone god'averipnaskere viboriske: www.ziackyop-radnyvybor.sk/.

Kana hi tut volnos-biphandlo vachtos:

- rode sar save organizaciji thaj incjativi paše tiro kher, foros, gav lačharen o aktivita ke participacija terne menušenca. Šaj čhives e jakh pro egzamplos pre Mapa organizaci-jenge save keren buča le terne manušenca: <http://www.mladeznickeorganizacie.sk/>;
- te tuke kempel te ažutinel-spomožinel, šas pes visares pro regijonalno, thaneskero ko-toreskero koordinatoris savo vezetinel buči JUVENTATE, leske šaj des peskere phučibena, joj tuke savoro phenela, kana, sar, so.. O zoznamos kele koordinatorengenge šaj arakhes pro internetos- juventakero veboskero thaneste.

Maškar o nipos/ tira komunitate:

- naštudin peske save podmnejka hine ko avrikidipena-volbi (parlamnetos, prezidentos, komunlano thaj avera) u sar šaj keres ke kada peskeri bući, participacija, ažutipen-spo- možipen,
- zathov pes andro roznone konzultaciji, vakeribena, de дума le terne manušeca pro eg- zamplos ko Evropikano dijalogos - дума le ternenca: <https://eudialogsmladezou.sk/>,
- kana hin andro tiro gav, foros bućaha lačhardo terno parlamentos, phuć lestar sar šaj keres varesave aktivita, bućakere kotora leha jekhetanes thaj tu,
- rode sar save organizaciji thaj incjativi paše tiro kher, foros, gav lačharen o aktivita ke participacija, bući savi kames te kerel bijalo love-o dobrovol'ničstvos. Šaj čhives e jakh pro egzamplos pro veboskero than Platformake (jekhetaneskere) kajse centrenge thaj orga- nizacijenge: <https://www.dobrovolnickecentra.sk/>,
- sledin, merkin khatar peste so hin vaš tute, thaj feder džživipnaskeri kvalita importantno- no, doležitono kaj ke oda te prithoves peskero vast, god'i, jilo. Informin pes, rode kontakta khatar o manuša, inštutuciji, organizacijendar save ke kada šaj keren visaripen thaj šukar bući.

SAR PRO ODA – E ORGANIZACIJA/INŠTITUCIJA

- mušinen te džanen, či hiñi cali organizacija/inštucija mištes lačhard'i oleha kaj kerela participacija, jekhetañi bući le terne manušenca andre savore procesa thaj aktivita,
- prejkal savoro kana kerena kontaktos le terne manušenca, mušinen te džanne pal savi grupa, cjelovo skupina džala thaj savenca spsobenca len kontaktinena (pro egzamplos le god'aver l'ilenca-letakenca, onlajn prejkalo internetos), merkinen, vid'azinen pro oda save rozd'jela hin maškar terne manuša (keci beršengere hine, murša, čhaja, so sikl'on, nacijakero-etnickono povodos thaj avera kotora),
- den podpora, ažutipen, pomoca le terne manušenge ajse špecificano kamibnenca (pro egzamplos terne manuša save hine učharde bilačhipeneha katar e socijalno-patolog- icko kotorencan, terne manuša save hine sastipnaha phagerde),
- den lenge tumari podpora, zoral'ipen, ažutipen, pomoca, numa ajse sposoboaha lenge den o infomacija, džañipena save hin lače ko aktualnone kamibena thaj trendi save hin maškar terne manuša,
- den le bućakerenge le terne manušenca thaj le ternenge edukaciaja, sikh'l'uvipen thaj ke leste varesavo zoral'ipen,
- den o nevipena, infomaciji le ternenege, sar save benefiti lenge vaj aven katar e partici- pacija,
- keren šukar atmosfera vaš o terne, ajsi amaloskeri, baratoskeri maškar lende
- chuden thaj pozbudzinen lengero kamiben te avel pre akcija, pre savore aktivita, pal'ikeren lenge vaš oda,
- phenen lenge sar save mušibena, povinošća thaj agoreskere limita hine vaš o terne thaj phuredera manuša,
- sikaven le terne manušenge oda, kaj tumenge ačhel pro jilo sar jojn dživen u kaj len šunen.

Sar kerel e JUVENTA bući ke lači kooperacija le terne manušenca

- Lačharel administracijaha e dotačno - lovakeri schema Ministerstvoha vaš sikhaviben, džand'ipen, rodkeripen the športos andal SR savi hiñi prejkalo organizaciji save keren buća pre participacija le terne manušenca,
- Lakero centralnono than la Nacijonalno agenturake vašo o programos Erasmus+ oblastate vaš o terne manuša thaj športos the prejaklo Evropikano zboros ke solidarita (spomožipen), save lačharen lovenca o projekta ke participacija thaj dobrovol'ničtvos (bući jilestar, savi nane poñimen),
- Lačharel o kotora khatar e edukacija vašo o bućakere le terne manušenca, koordin- torengenge školakere parlamentenge thaj olen saven zaučharen peskera kompetencijaha le terne menušen,
- Lačharel o metodicko zoral'ipen oblastate ke participacija vaš o terne grupi, organi- zaciji, bućakeren le terne manušenca, koordinatoren školakere parlamentenge, forova,

- gava tha avera,
- Lačharel monitoringos pal oda so peske o terne manuša gondolinen, sar savo nazoros hi len u kada rakinel pajk andre peskere politika thaj paš peskere buťakere projekta,
- Pre peskere infomačnone-god'averipnaskere kanala thaj socijalnono sjeťa, the la džaňibni sjeťaha Eurodesk, del savorenge o informaciji pal o droma, možnošťa ke participacija,
- Lačharel viskumnono buťi, te dochudel ajso agor, cjelos, kaj te džanel sar save podmjenka hine ke partcipacija le terne manušen Slovakijate.

JUVENTA – Slovakijakero ternemanušengero inštitutos hiňi inštitucija savi pes vezetinel Ministerstvoha vaš sikhaviben, džand'ipen, rodkeripen the športos andal SR. Buťi savi pheravel e JUVENTA hiňi naformalnono edukacija-sikh'avipen terne manušen thaj buťakeren save keren le terne manušenca, ačhel pre late thaj o pheravipen buťakere kotorenge ke themakere politiki prejkalo čhavore thaj terne manuša. Amari organizacija vezetinel sar šeralo pre calo slovačiko themi predmetoskere olimpijada thaj o suťaža žjakenge pro bejzutne thaj maškarutne škola, save avri vičinkerel o ministertvos. E JUVENTA hiňi thaj Nacijonalno agentura savi vezetinel o programos Erasmus + le Evropikano zboros ke slidarita, thaj hino nacijonalnono partners džaňibni , infomačnono sjeťake EVRODESK. E JUVENTA lačharel administartivno buťaha e Ministerskeri školakeri dotačno lovakeri schema pro zoral'ipen la buťake le terne manušenca u thaj kerel administracija la Akreditačno komisijake khatar e buťi le terne manušenca.

NEK AKTUALNONE INFORMACIJI

Slovačiko Evrodesko

 www.eurodesk.sk

Europikano portalos prejkalo terne manuša

 www.europa.eu/youth/EU_sk

Nacijonalno agentura programoske EÚ Erasmus+ prejaklo terne manuša thaj športos

 www.eurodesk.sk/narodna-agentura-kontakty/

Kampaň „Time to move“

 www.timetomove.eurodesk.eu

Nek aktualnone informaciji furt arakhen pro socijalnone sjeťi:

- Eurodesk Slovensko
- IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže
- eurodesk_sk